

Ekonomika organizací

Organizace jako součást národního hospodářství

OBSAH:

- *Hospodářství a hospodářský princip*
- *Pojetí organizace*
- *Organizace a hospodářský systém*
- *Typologie organizace*

1. Hospodářství a hospodářský princip

Podnikové hospodářství = součást ekonomických (hospodářských) věd.

Společným předmětem zkoumání a popisu ekonomických věd je hospodářství.

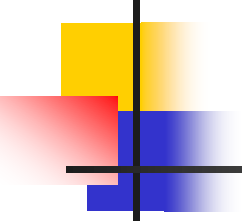
Hospodářství = oblast lidské činnosti, která se zabývá uspokojováním lidských potřeb.

Lidské potřeby jsou prakticky neomezené.

X

Statky (prostředky jimiž je možno tyto potřeby uspokojovat) jsou svou podstatou nedostatkové a omezené.

Napětí mezi neomezenými potřebami a omezenými statky nutí člověka, aby hospodařil.

Hospodářská činnost = využívání existujících prostředků tak, aby bylo dosaženo co největšího uspokojení potřeb.

Rozhoduje se o:

- výrobě statků
- jejich spotřebě.

Předmětem výroby jsou:

věcné statky (výrobky)

nemateriální statky (výkony a služby).

Hospodářské jednání podléhá obecnému **principu racionality:**

- „Určitého užitku (cíle) je třeba dosáhnout s co nejmenší obětí (s co nejmenším vynaložením prostředků).“

V hospodářství má princip racionality podobu ekonomického principu resp. principu hospodárnosti.

Princip hospodárnosti (ekonomický princip) je ryze formální princip - nevyovídá nic o cílech a motivech jednání.

Podnikatelský subjekt může usilovat nejen o zisk, ale např. o:

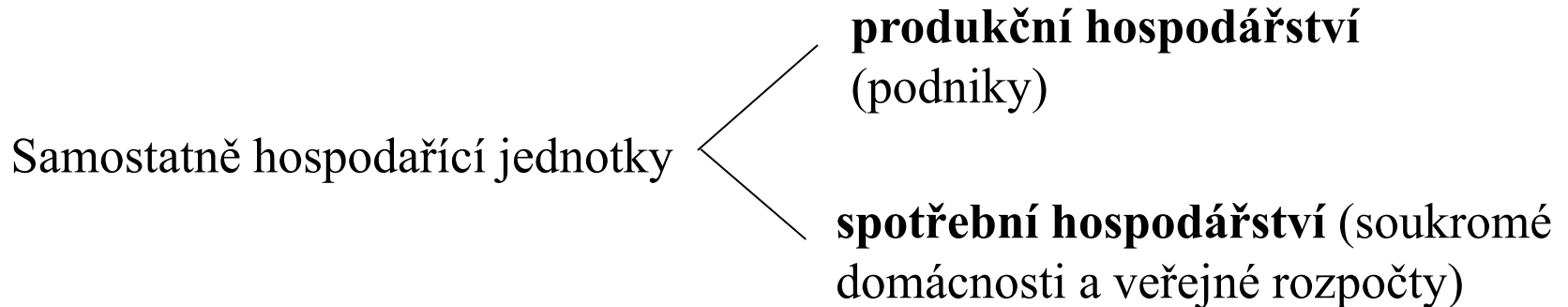
- zlepšení zásobování obyvatelstva statky
- získání hospodářské moci či politického vlivu
- zvýšení podílu na trhu, ...

„Hospodářství je souhrnem všech plánovitých lidských činností, které se uskutečňují na ekonomickém principu (principu hospodárnosti) a jejichž účelem je uspokojování (neomezených) lidských potřeb omezenými statky.“

2. Pojetí organizace

Proces zhotovování statků a poskytování služeb, odbyt statků a služeb a jejich spotřeba se uskutečňuje v organizovaných hospodářských jednotkách - **samostatně hospodařící jednotky** (samostatná hospodářství).

Spotřební hospodářství

- vyvolávají poptávku po statcích a službách -> poskytují důležité východisko pro rozhodování v marketingu (např. rozhodování o odbytovém množství nebo o druzích distribuovaných statků).

Princip racionality

Obecná formulace	Princip hospodárnosti (ekonomický princip)		Optimalizace rentability		
	Produktivita (kvantitativní nebo technická hospodárnost).	Hospodárnost (hodnotově vyjádřená hospodárnost).	Maximalizace rentability celkového kapitálu.	Maximalizace rentability vlastního kapitálu.	Minimalizace nákladů cizího kapitálu.
$\frac{\text{cíl}}{\text{prostředky}} = \frac{\text{užitek}}{\text{obět'}}$	$\frac{\text{kvantitativní výnos (získané množství)}}{\text{kvantitativní vklad (množství použitých faktorů)}}$	$\frac{\text{hodnotový výnos}}{\text{hodnotový vklad (prostředky)}}$	$\frac{\text{zisk} + \text{úrok} = \text{cizího kapitálu}}{\text{celkový kapitál}}$	$\frac{\text{zisk}}{\text{vlastní kapitál}}$	$\frac{\text{úrok} = \text{cizího kapitálu}}{\text{cizí kapitál}}$
Optimálního cíle má být dosaženo daným vkladem prostředků.	Maximálního kvantitativního výnosu má být dosaženo daným množstvím faktorů.	Maximálního hodnotového výnosu má být dosaženo daným vkladem.	Maximálního celkového výnosu (zisk+úrok z cizího kap.) má být dosaženo daným vkladem celkového kapitálu (vl. kap. + cizí kap.)	Maximálního zisku má být dosaženo daným vkladem vlastního kapitálu.	Minimální výše úroku z cizího kap. má být dosaženo při daném vkladu cizího kapitálu.
Stanoveného cíle má být dosaženo minimálním vkladem prostředků.	Stanoveného kvantitativního výnosu má být dosaženo minimálním množstvím faktorů.	Stanoveného hodnotového výnosu má být dosaženo minimálním vkladem.	Stanoveného celkového výnosu (zisk + úrok z cizího kap.) má být dosaženo s minimálním celkovým kapitálem (vlastní + cizí kapitál)	Stanoveného zisku má být dosaženo s nejnižším možným vkladem vlastního kapitálu.	Stanovené sumy úroků z cizího kapitálu má být dosaženo z co největší výpůjčky cizího kapitálu.

Organizace

= **plánovitě organizovaná hospodářská jednotka, v níž se zhotovují (produkují) a distribuují (spotřebovávají, prodávají) věcné statky a služby.**

Tyto organizace se člení na:

- **podniky** (soukromé i veřejné) a
- **spotřební hospodářství** (soukromé domácnosti a veřejné rozpočty).

Předmětem podnikového hospodářství je chování a tím tedy rozhodovací proces v podniku. Sem patří rozhodování o:

- ✓ cílech podniku
- ✓ výstavbě podniku
- ✓ způsobu zhotovování a zhodnocování výkonů.

=> všechna rozhodnutí o využívání výrobních faktorů v podniku při dosahování stanovených cílů

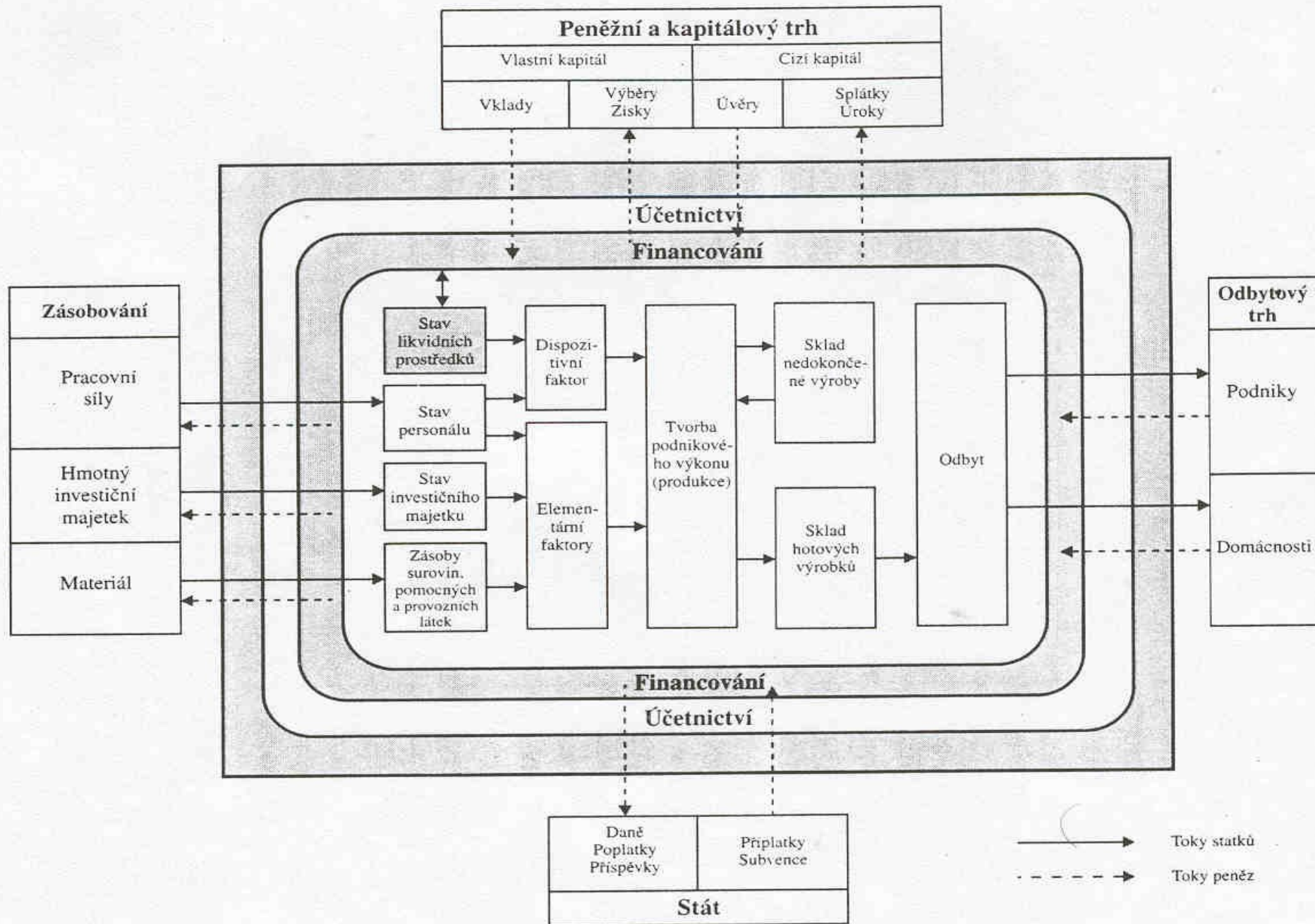

Organizace - členění

Organizace – jiné členění

3. Organizace a hospodářský systém

Organizace

- v centrálně plánovacím systému
- v tržním systému.

Znaky podniku

Systémově indiferentní

- ✓ Kombinace výrobních faktorů
- ✓ Princip hospodárnosti
- ✓ Princip finanční rovnováhy

Systémově podmíněné

- ❖ Princip autonomie
- ❖ Výdělečný princip
- ❖ Princip soukromého vlastnictví

Faktory nezávislé na
hospodářském systému

Faktory závislé na
hospodářském systému

Výrobní
faktory (práce
- hmotný
investiční
majetek -
materiál)

Princip
hospodárnosti

Finanční
rovnováha

Podnik

A.
Tržní
hospodářství
(autonomní
podnik)

B.
Plánované
hospodářství
(podnik =
výkonný orgán
národního
hospodářství)

Autonomní určová-
ní hospodářského
plánu
(princip autonomie)

Výdělečný princip
(maximalizace
zisku)

Princip soukromého
vlastnictví

Centrální
národohospodářský
plán

Princip plnění
plánu

Princip
společenského
vlastnictví

Systemově indiferentní znaky

1. Kombinace výrobních faktorů - k uskutečňování výroby je třeba výrobních faktorů (podnikohospodářských):

- *výkonná práce*
- *dispozitivní práce*
- *dlouhodobý hmotný majetek*
- *materiál*

2. Princip hospodárnosti

- omezenost zdrojů a neomezenost potřeb => organizace musí podřídít své jednání ekonomickému principu, resp. principu minima či principu maxima

3. Princip finanční rovnováhy

Organizace může dlouhodobě existovat pouze tehdy, jestliže je schopna dostát svým platebním povinnostem ve stanovených termínech.

Systemově podmíněné znaky (pro tržní hospodářství)

1. Princip autonomie:

- Organizace určuje své výrobní a odbytové plány sám, na základě tržní situace, bez zásahů státu.
- Řídí se cenami výrobních faktorů event. cenami za které může vyráběné statky na odbytovém trhu prodat.
- Tyto ceny vyjadřují v tržním systému omezenost výrobních faktorů a vyráběných statků.

2. Výdělečný princip:

- Důvodem podnikání = dosáhnout výrobou a prodejem výkonů maximální zisk (nemusí platit v případě veřejných podniků nebo organizací).
- Organizace vychází z platného právního řádu a z informací o nákupních a odbytových trzích.

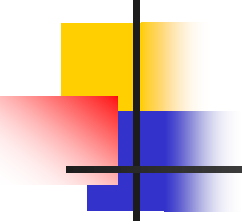

3. Princip soukromého vlastnictví (platí pro podniky):

- Výrobní prostředky patří osobám které poskytly vlastní kapitál
- Nárok na výhradní rozhodování je bezprostřední (výkonný podnikatel), nebo zprostředkovaný.
- Řídící rozhodnutí mohou za vlastníky na základě zákonných předpisů nebo smluvních dohod přijímat orgány, které nejsou tvořeny vlastníky (např. představenstvo akciové společnosti) nebo vedoucí pracovníci.

Přednosti tržního hospodářského systému

- osobní svoboda daná zárukou soukromého vlastnictví, soukromého dědického práva a autonomií podniku.
- technický pokrok se využívá okamžitě
- ziskový princip zvyšuje motivaci a efektivnost

Veřejné podniky (podniky státu nebo obcí)

- princip autonomie hospodářského plánu a princip ziskovosti je u nich v důsledku sociálních ohledů často zrušen nebo omezen a nahrazen:
 - snahou o dosahování **přiměřeného zisku**,
 - snahou o pokrytí nákladů dosaženými příjmy

Slabiny tržního systému

1. Tendence ke koncentraci

- Podnik úspěšný v tržní soutěži roste a vytlačuje své méně úspěšné konkurenty.
- Proces koncentrace tržní soutěž omezuje až odstraňuje.

2. Tendence k nerovnému rozdělování

- Tržní systém založen na diferenciaci příjmů z práce podle výkonů a příjmů z vloženého vlastního kapitálu podle míry zisku.
- Umožňuje velké příjmové rozdíly mezi jednotlivci, které vedou k nerovnému rozdělení majetku

3. Tendence ke konjunkturálním výkyvům

- Rozdíly mezi nabídkou a poptávkou vyrovnávány konjunkturálními výkyvy - v konjunkturu nadvýroba, růst cen, přezaměstnanost a inflaci a
- V období recese snižování výroby, růst nezaměstnanosti, snižování životní úrovně apod.

Odstranění slabin tržní ekonomiky - systémově konformní (systému přizpůsobené) legislativní zásahy státu

- zajišťují fungování tržní soutěže
- odstraňují systémově imanentní (systému vlastní) slabiny. Např.: zákon o ochraně hospodářské soutěže
- legislativní úpravy rozdělování a záruky příjmů (např. daň z příjmů, ochrana práce, úprava tvorby majetku atd.) koriguje nerovné rozdělování důchodů a majetku.

4. Typologie organizací

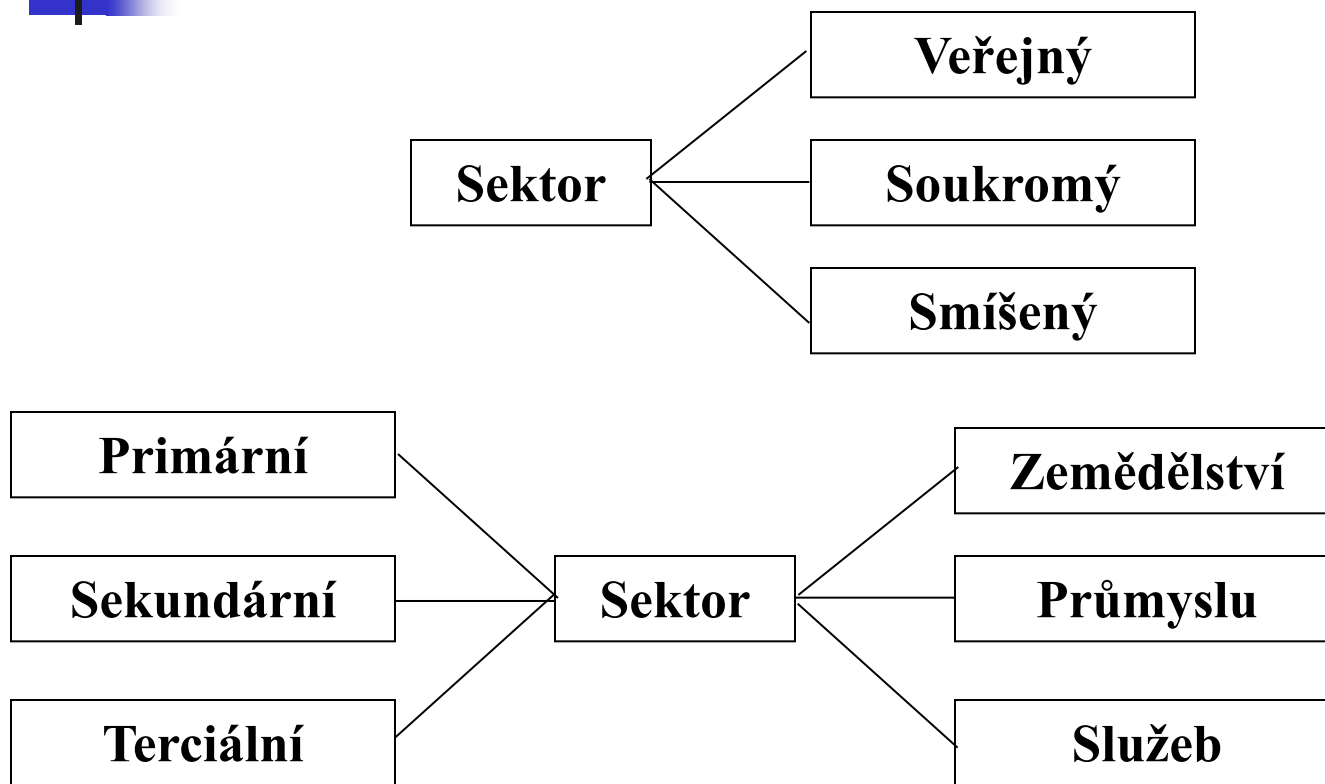
Nejdůležitější třídící hlediska:

- **Podle sektorů a hospodářských odvětví**
- **Podle druhu výkonů**
- **Podle způsobu zhotovování výkonů (pouze podniky)**
- **Podle převládajícího výrobního faktoru**
- **Velikost organizace**

Další třídící hlediska:

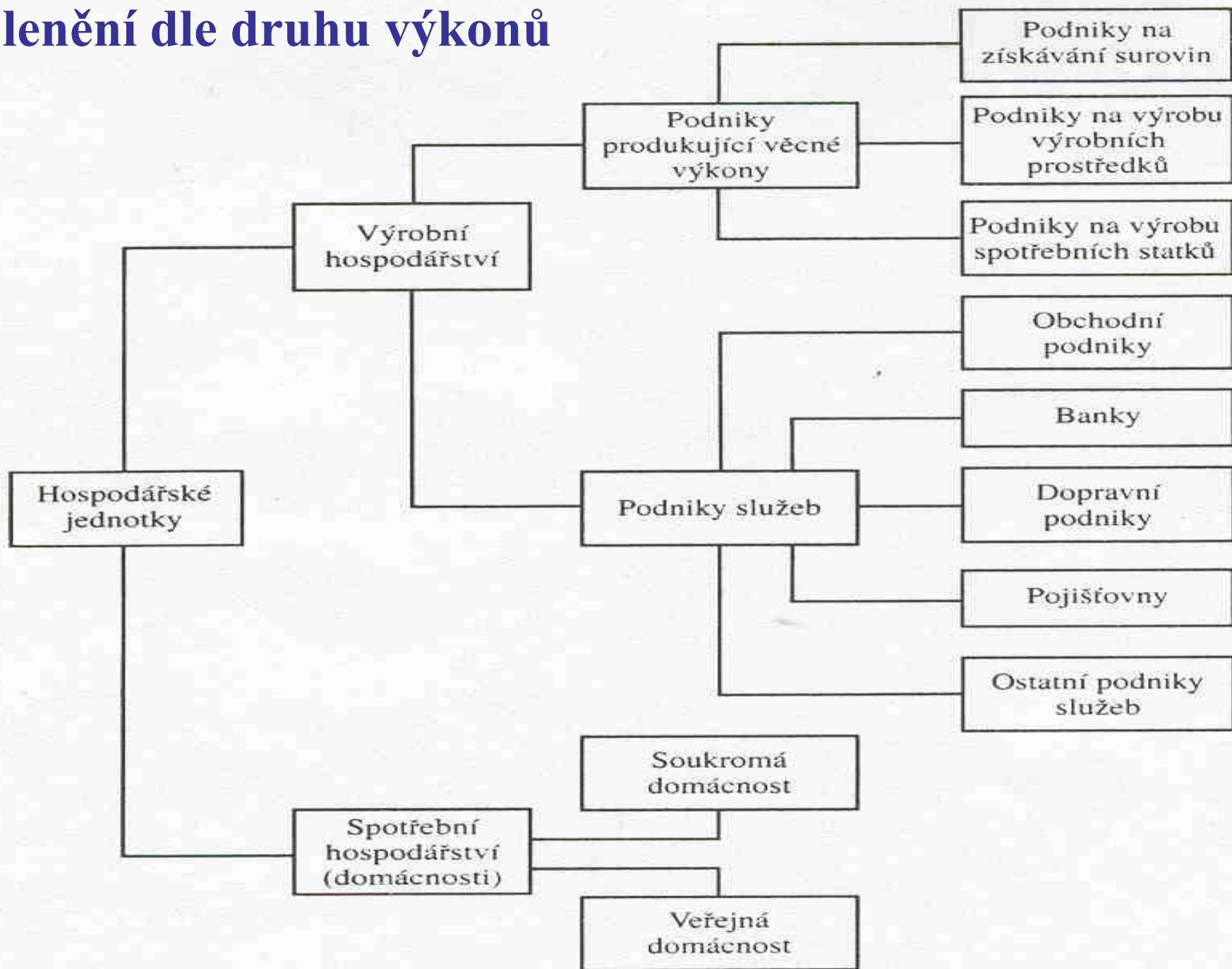
- **závislost na stanovišti**
- **pohyblivost**
- **organizačně právní forma podnikání (pouze podniky)**

Členění dle sektorů a hospodářských odvětví

V ČR členění průmyslu, zemědělství a služeb podle **OKEČ** – odvětvová klasifikace ekonomických činností

Členění dle druhu výkonů

Členění dle způsobu zhotovování výkonů

- **podle výrobních principů** (výrobních typů)
 - východiskem opakovanost výroby
- **podle výrobních způsobů** (organizačních typů výroby)
 - vychází z rozdílů ve způsobu rozmístění strojů, resp. z rozdílů v uspořádání pracovišť.

Členění dle převládajícího výrobního faktoru

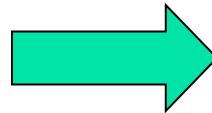
- **pracovně intenzivní**
- **investičně náročné**
- **materiálově intenzivní**

Členění dle velikosti

členící kritéria:

- počet zaměstnanců
- obrat
- velikost majetku, ...

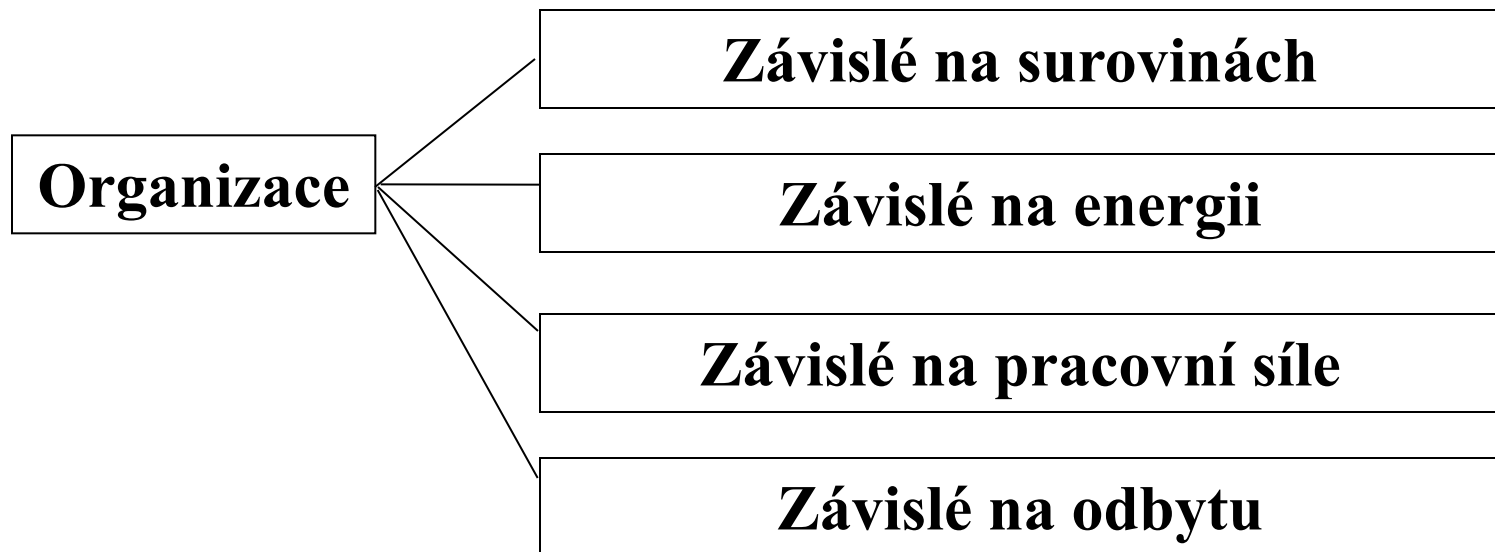

Organizace:

- malé
- střední
- velké

Členění dle závislosti na stanovišti

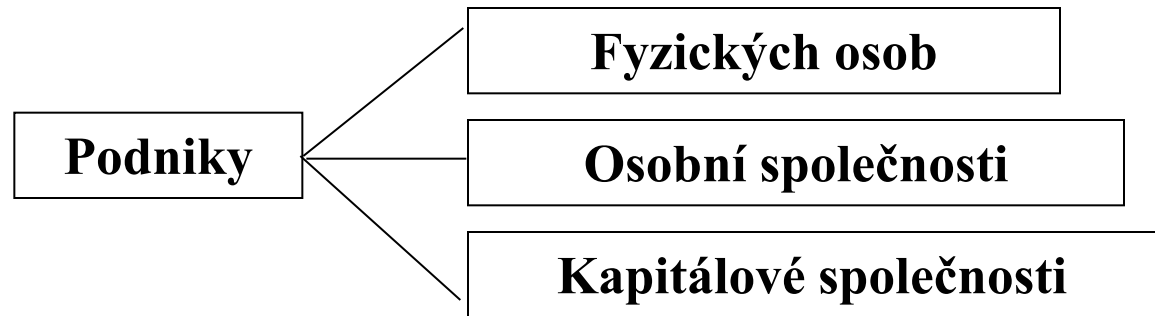

Členění dle pohyblivosti

- podniky zcela nebo z části vázané na stanoviště
- cestující podniky.

Členění dle organizačně-právní formy

Kriteria:

- **ručení** – omezené x neomezené
- **daňové zatížení**
- **možnosti financování**

Členění organizací veřejného sektoru

Používaná kritéria:

- Charakter statků (soukromé, veřejné, smíšené)
- Finanční toky (k institucím, k obyvatelstvu)
- Zakladatel (obec, subjekt státní správy, ze zákona)
- Funkce (ekonomická, sociální, politická, etická)
- Podíl vlastnictví majetku (soukromé, obecní, státní)
- Potřeby (výrobní, finální – společenské nebo individuální)